

„Az Office of the UN High Commissioner for Refugees (UNHCR) július 19-i jelentése szerint 2022 február 24 -e óta több mint 9,57 millió ember menekült el Ukrajnából. ...a háború kezdete óta 258 gyereket öltek meg és 686 a sebesült gyerekek száma. Ezek az adatok nem tartalmazzák az aktív ellenségeskedés területeinek az adatait..

2022 július 22-ig 2188 oktatási intézményben okoztak kárt a bombázások és az ágyulövedékek. 221 intézmény teljesen megsemmisült.”

Forrás: Overview of the current state of education and science in Ukraine in terms of Russian aggression (as of July 11 - 23, 2022) [EN/UK]
<https://reliefweb.int/report/ukraine/overview-current-state-education-and-science-ukraine-terms-russian-aggression-july-11-23-2022-enuk>

“Fogadj be”

Mit tehetnek a tanárok az ukrajnai menekült tanulók megsegítésére?

Boreczky Ágnes irányításával írta Abeer Bakerijan, Alpreen Bayram, Romina Begaj, Julie Crookham, Mali Hamza, Solin Sarmad, Yeonji Son, Albiona Sopi, Vesa Veselaj, Thao Truong és Nathaly Wagner. Átdolgozta és kiegészítette Boreczky Ágnes, Czachesz Erzsébet, Győri János, Nguyen Luu LanAnh és Gyarmati Zea

Gimme Shelter (The Rolling Stones) feat. Taj Mahal | Playing For Change | Song Around The World

https://www.youtube.com/watch?v=GJtq6OmD-_Y&ab_channel=PlayingForChange

Előszó

Az Operational Data Portal legutolsó (október 27-én frissített) adatai szerint 31 290 ukrain menekült kapott menedéket Magyarországon. Közismert, hogy Magyarország a nemzetközi migráción belül nem célország, ez az adat azonban sokkal alacsonyabb, mint például a környező országokban, melyek közül nem egy ugyancsak nem frekvenciált migrációs célpont. A menedékes státuszú ukrainaiak száma Szlovákiában például 98 572 fő, Romániában 76 155 fő, Csehországban 452 911 fő (sic!), Ausztriában 84 756 fő, Lengyelországban 1 469 032 fő, Németországban pedig 815 134 fő.

A tanév már elkezdődött. Nincs pontos adat, de minden valószínűség szerint több ezer ukrain gyerek és fiatal került be a magyar általános és középiskolákba, ahol az iskolai vezetés és a tanárok sincsenek felkészülve arra az új feladatra, amit az ukrainai tanulók befogadása és tanítása jelent. Egy olyan tanulói csoportot, mely maga is igen heterogén a családok korábbi szocio-ökonómiai státusza, az előzetes migrációs tapasztalatok, a nemzetiség, anyanyelv, vallás stb. vonatkozásában, miközben osztozik a háború szörnyű és elhallgatott-elfojtott élményében, az elszenvedett veszteségekben és a fenyegetettségben.

Néhány Európai Unió ország kormánya gyorsan reagált a menekült áradatra, különböző politikai intézkedéseket léptetett életbe, valamint protokollokat és ajánlásokat dolgozott ki a menekült gyerekek és fiatalok fogadására. Pénzügyi forrásokat teremtett és gondoskodott a megfelelő létesítményekről, volt, ahol azt is megszervezték, hogy ukrán szakemberek és önkéntesek segítsék a gyerekek és családjaik szükségleteinek a kielégítését. A magyar hatóságok elismerték az ukrainai menekült tanulók iskolalátogatáshoz való jogát, és diákonként 130 ezer forintot biztosítottak a pedagógusok túlmunkájának a fedezésére. Ugyanakkor jelenleg is hiányzik a helyzetre reagáló oktatáspolitikai, és ajánlások sincsenek arra vonatkozóan, hogy az iskoláknak és a tanároknak mit is kéne tenniük. Pedig számos intézkedésre, számos forrás felszabadítására és a szakemberek és önkéntesek szoros együttműködésére lenne szükség ahhoz, hogy az iskolák megfelelőképpen fogadhassák az Ukrajnából menekült tanulókat és komplex módon foglalkozhassanak velük. Ez utóbbit elősegítendő döntöttünk úgy az ELTE PPK Interkulturális Pszichológiai és Pedagógiai Intézetének nemzetközi hallgatóival, hogy összeállítunk egy olyan anyagot, melyből a tanárok információt szerezhetnek és ötleteket

meríthetnek munkájukhoz. A projektet még nem fejeztük, mégis úgy gondoltuk, hogy közzétesszük, mert ez idáig még nem jelent meg hasonló munka Magyarországon.

Jelen összeállítás, mely alapvetően a diákok munkájára épül, és melyet a tanszék munkatársaival, Czachesz Erzsébettel, Győri Jánossal és Nguyen Luu Lan Anh-nal, valamint a tanszéki demonstrátorral, Gyarmati Zeával közösen némiképpen kiegészítettünk, három részből áll.

Az 1. rész rövid bevezetés, ezt a fontosabb demográfiai adatok, és a két ország iskolarendszerének bemutatása követi. Célja, hogy a tanárok összevethessék, összehasonlíthassák Magyarország és Ukrajna népességének jellemzőit és iskolarendszerét. A 2. részben néhány multikulturális alapvetet foglaltunk össze. Lehet, hogy sokan azt gondolják, ezek nem reálisak, a mai politikai és intézményi környezetben nem alkalmazhatóak. Bár jelenleg nagyon más témák foglalkoztatják az oktatás szereplőit, mégis érdemes figyelembe venni őket, mert új perspektívába helyezhetik a pedagógusok elképzeléseit és tapasztalatait a migráns gyerekek oktatásáról. A 3. rész gyakorlat-orientált, valójában ez képezi „*ajánlásaink*” gerincét. A tanárok által tapasztalt problémák tudatosításával és néhány a hatékonyságnövelő gyakorlati ötlettel az a célunk, hogy segítsük a tanárokat olyan biztonságos és inkluzív környezet megteremtésében, mely támogatja a tanulókat abban, hogy megküzdjenek az átélt traumákkal, új barátokat szerezzenek és kialakíthassák identitásukat.

Tudjuk, hogy a tanárok agyonterheltek, ezért sokan úgy vélik majd, anyagunk túl terjedelmes ahhoz, hogy komolyan foglalkozzanak vele. Ezzel együtt biztosak vagyunk abban, hogy mindenki találhat hasznos részeket vagy egyszerűen jó ötleteket benne, de még az is előfordulhat, hogy egyes tanárok inspirációt nyerhetnek belőle, azok számára pedig, akik hozzánk hasonlóan gondolkodnak, a még korántsem befejezett projekt eddigi eredményeként született összeállítás megerősítést jelenthet.

Boreczky Ágnes

Tartalom

“Fogadj be”.....	2
Mit tehetnek a tanárok az ukrainai menekült tanulók megsegítésére?	2
Előszó.....	3
1.rész	7
Néhány általános információ.....	7
Összehasonlító statisztikai adatok	9
Menekültek Magyarországon	10
Az ukrán iskolarendszer néhány sajátossága.....	10
Felhasznált irodalom	12
Kis kitérő.....	14
2.rész	18
Multikulturális alapelvek.....	18
Tartalom és tananyag.....	18
Oktatási és tanulási módszerek és anyagok.....	20
Perspektíva	21
Inkluzivitás	22
Társadalmi és állampolgári felelősségvállalás	22
Értékelés	23
Felhasznált irodalom	23
3.rész	24
Egy újabb rövid kitérő. Menekültek / menedékkérők	24
Tanulási környezet az Ukrajnából menekült diákoknak.....	26
Néhány alapvetés az iskolák számára.....	27
A tanárok szerepe	29
A részvétel akadályainak felszámolása- kapcsolat a szülőkkel.....	29
Az osztály	30
Az iskolai közösségi élet-társas kapcsolatok.....	31
Felhasznált irodalom	33
Az iskola szociális és érzelmi kultúrája.....	33
A biztonságérzet iránti szükséglet.....	35
A másokkal való kommunikáció iránti szükséglet.....	36
A kötődés és a valahová tartozás iránti szükséglet.....	37
Az erős személyes identitás kialakításának szükséglete.....	38
Felhasznált irodalom	39

Néhány hasznos link..... 41

1.rész

Néhány általános információ

1. Oroszország után Ukrajna az európai kontinens legnagyobb országa. Fővárosa Kijev (Kijev).
2. A lakosság száma 40 millió körül van (már a háború előtt is többmillióan dolgoztak külföldön).
3. A hivatalos nyelv az ukrán.
4. A Világbank adatai szerint 2021-ben a GDP 200.09 billió USA dollár volt. 2014-ben, amikor Oroszország megszállta és elfoglalta a Krím félszigetet az előző év 190,5 billió dollárjához képest a GDP 131,5 billióra esett vissza.

1991. augusztus 24-én a kijevi parlament határozatot fogadott el „Ukrajna függetlenségének kinyilvánításáról”. Ezt a dokumentumot tartják az ország függetlenségi nyilatkozatának. Az ország egységes volt, 1991-ben a népesség több mint 90%-a tette le voksát Ukrajna függetlensége mellett. Ukrajna azonban a Krím-félsziget 2014-ben történt annektálása óta háborúban áll, a keleti országrészben 2014 óta rendszeresen a fegyveres összecsapások az ukránok és az oroszok által támogatott szeparatisták között.

A függetlenség kinyilvánítása előtt Ukrajna a Szovjetunióhoz tartozott. Történelme során Ukrajna egyes régiói különböző birodalmak és országok uralma alatt álltak, ilyen volt az Orosz Birodalom, az Osztrák - Magyar Monarchia, Lengyelország stb. A határok állandóan változtak. “Az a tény, hogy az ukrán területek nem alkottak egységes államot, mi több hosszú ideig különböző országok részei voltak, meghatározó szerepet játszott abban, hogy önazonosságukat a környező országokkal szemben fogalmazzák meg, hogy a szövetségeseiket a környező országokban keressék, és hogy egy országba integrálódjanak.” (Fedinec 2022, 225.), Mindezek eredményeképpen az ukrán identitás egyaránt tartalmaz állampolgári és etnikai, nyugati és keleti politikai és kulturális elemeket, és sokféle vallási, regionális és nyelvi komponenst is magába foglal. Közösségi szinten az ukránoknak kevés lehetőségük volt arra, hogy közös és mindenkit egyesítő nemzeti identitásérzést alakítsanak ki (Stepanenko, 2003).

A függetlenség kinyilatkoztatása óta az ukrán nyelv vált a hivatalos (állam)nyelvvé, politikai szinten a nemzeti identitás egységesítő elemének tekintik. Ugyanakkor, a szovjet érában az ukránnak nevezett népcsoport lényeges “oroszosításon” ment keresztül, a nyelvi és az etnikai válaszvonal tehát nem egyezik: míg a népesség 78 %-a ukrán és 18 %-a orosz, az ukrán és az orosz anyanyelvűek csoportja kb. 50-50 %-ot tesz ki. Ez az oka annak, amiért az ukrán kormány az ukrán nyelven keresztül akarja egységgé kovácsolni a nemzetet. (Janmaat 2014, 20.)

Kulyk 2006-os, 2012-es és 2014-es kutatása szerint 2006 és 2014 között 5 %- kal csökkent az orosz anyanyelvűek aránya, de amikor a mindennapos nyelvhasználatról kérdezték a résztvevőket, az orosz nyelven kommunikálók aránya jelentősen megugrott. Ugyanakkor létezik egy népes és egyre növekvő kétnyelvű csoport, tagjainak két anyanyelve van, és mind a kettőt használják a napi életük során is. A területi különbségek láthatóak, de a fenti tendenciák a nyugati és a központi régióban hasonlóságot mutatnak, míg a dél-keleti és a Donbasz régióban némileg eltérnek azoktól. (Kulyk 2017-18). Az adatok összességükben arra utalnak, hogy a napi kommunikáció többségi nyelve még néhány évvel ezelőtt sem az ukrán volt. Mi több, Ukrajna soknemzetiségű ország, számos kisebbségi csoport él a területén, mely a saját nyelvét is használja. (Lásd az 1. táblázatot).

Ukrajna tehát az etnikai és nyelvi sokféleség országa. Nagy történelmi és területi különbségek jellemzik, ami azt jelenti, hogy eltérő történelemmel, különféle és változó nemzeti identitással rendelkező emberek hazája. Jelenleg az országban háború folyik, az emberek élete állandó veszélyben forog, a háború nyilvánvaló hatása alól senki sem vonhatja ki magát. És a háború után be kell gyógyítani majd a sebeket, újra kell építeni az országot és a társadalmat. Ezeknek a céloknak az eléréséhez mind a politikának mind az oktatáspolitikának egyensúlyt kell találnia az állampolgári és az etnikai nacionalizmus, a multikulturális társadalom igényei és a globalizációs trendek között. (Janmaat 2008).

Összehasonlító statisztikai adatok

A táblázatban bemutatunk néhány *demográfiai adatot*, mely segít abban, hogy rálássunk a két ország közti hasonlóságokra és különbségekre.

1. táblázat
Néhány demográfiai adat

	Magyarország	Ukrajna
Népesség	9 730 722	43 814 581
Kor szerinti megoszlás	0-14 év: 14.54% (férfi 731,542/nő 689,739) 15-24 év: 10.43% (férfi 526,933/nő 492,388) 25-54 év: 42.17% (férfi 2,075,763/nő 2,044,664) 55-64 év: 12.17% (férfi 552,876/nő 636,107) 65 év és idősebb: 20.69% (férfi 773,157/nő 1,248,658)	0-14 év: 16.16% (férfi 3,658,127/nő 3,438,887) 15-24 év: 9.28% (férfi 2,087,185/nő 1,987,758) 25-54 év: 43.66% (férfi 9,456,905/nő 9,718,758) 55-64 év: 13.87% (férfi 2,630,329/nő 3,463,851) 65 év és idősebb: 17.03% (férfi and 2,523,600/nő 4,957,539) (2020 becslés)
A népesség etnikai megoszlása	Magyar 85.6%, Roma 3.2%, német 1.9%, egyéb 2.6%, ismeretlen 14.1%	Ukrán 77.8%, orosz 17.3%, belorusz 0.6%, moldáv 0.5%, krímiiai tatár 0.5%, bolgár 0.4%, magyar 0.3%, román 0.3%, lengyel 0.3%, zsidó 0.2%, egyéb 1.8%
Vallás	Római katolikus 37.2%, református 11.6%, evangélikus 2.2%, görögkatolikus 1.8%, egyéb 1.9%, nem tartozik felekezethez 18.2%, nincs válasz 27.2%	Ortodox 67.3%, görögkatolikus 9.4%, római katolikus 0.8%, nem tartozik felekezethez, keresztény 7.7%, protestáns 2.2%, muszlim 1.0%, zsidó 0.4% nem vallásos 11,0% ^{x (2018)}
Nyelvek	Magyar (hivatalos nyelv) 99.6%	Ukrán (hivatalos nyelv) 67.5%, orosz 29.6%, egyéb 2,9% (pl. krímiiai tatár, magyar, román stb.)
Külföldön tartózkodó ukránok (a népesség %-ban)	4,6 %	10,8 % 2015 (sic!)

Forrás: Ukrainian Population Statistics. data.worldbank.org 2021

Ukraine Age structure.index.mundi

x Features of Religious and Church – Religious Self-Determination of Ukrainian Citizens: Trends 2010–2018. (in Ukrainian (2018.))

Menekültek Magyarországon

Az Operational Data Portal legutolsó (október 27-én frissített) adatai szerint 31 290 ukrain menekült kapott menedéket Magyarországon.

A tanév már elkezdődött. Nincs pontos adat, de a becslések szerint több ezer ukrain gyerek és fiatal került be a magyar általános és középiskolákba, ahol az iskolai vezetés és a tanárok nincsenek felkészülve arra az új feladatra, amit az ukrain tanulók befogadása és tanítása jelent.

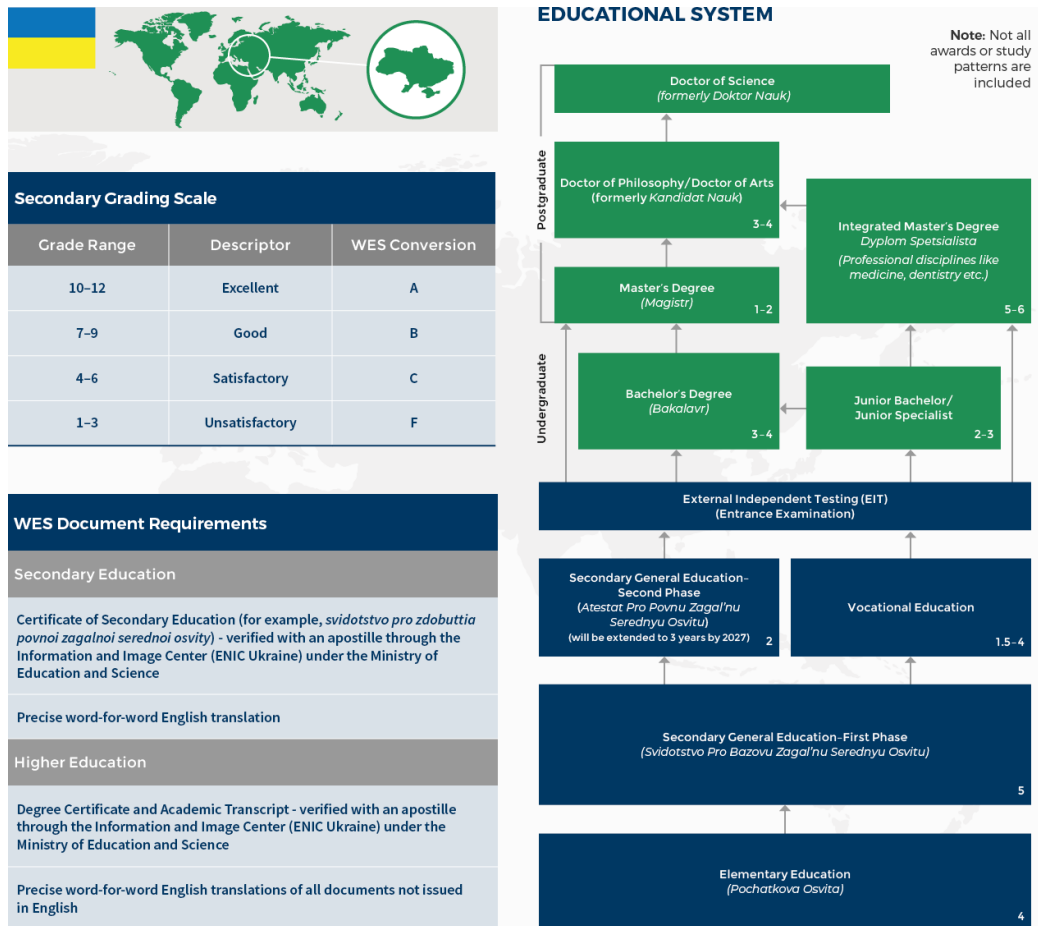
Egy olyan tanulói csoportot, mely maga is igen heterogén a családok korábbi szocio-ökonómiai státusza, az előzetes migrációs tapasztalatok, a nemzetiség, anyanyelv, vallás stb. vonatkozásában.

Az ukrán iskolarendszer néhány sajátossága

- Ukrajnában nagyon magas az oktatásra fordított költségvetési összeg, 2017-ben a GDP 5.4% -a volt.
- Az Oktatási Törvény 7. cikkelye, mely a “nyelvtörvényként” híresült el, 2017-ben lépett életbe, és jelenleg is éles nemzetközi kritika tárgya (Fedinec - Cserniczkó , 2017).
- Ukrajnában a legalacsonyabb az egy iskolai osztályba járó gyerekek száma.
- Az ukrán iskolarendszer jelenleg áll át a 11 éves középiskolai oktatásról a 12 évesre.
- Több ukrain diák tanul külföldi egyetemen, mint korábban bármikor.

1. ábra

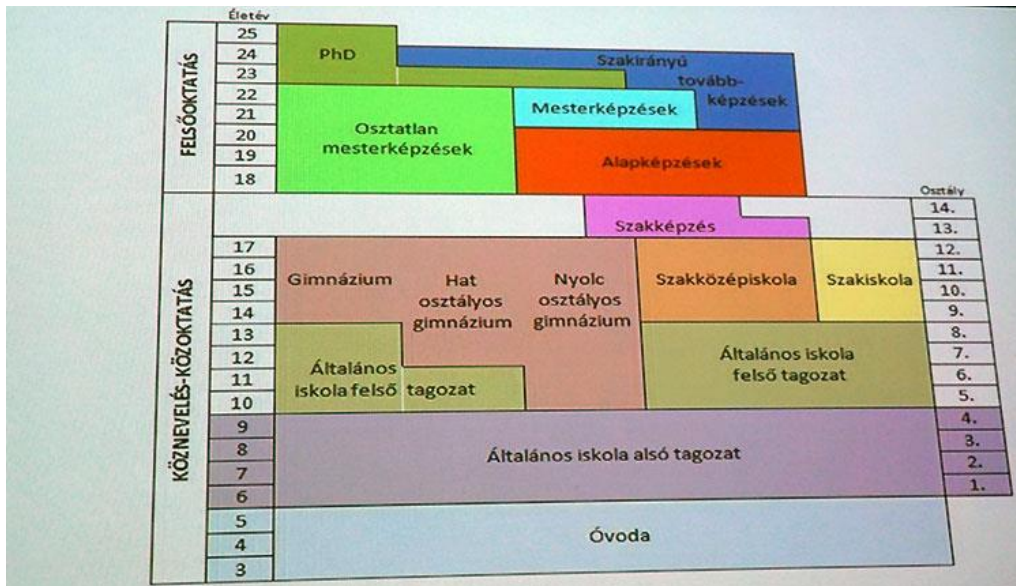
Az ukrán iskolarendszer - 2019

Forrás: Education in Ukraine. <https://wenr.wes.org/2019/06/education-in-ukraine>

2. ábra

A magyar iskolarendszer

Forrás: Szabó Tünde, 2019

A két rendszer struktúrája között - különösen az általános- és a középiskola esetében - nagyok a különbségek. Ezt a tanulók elhelyezésekor figyelembe kellene venni, különösen azért, mert jelenleg a tanulók osztályba sorolásának szinte egyetlen kritériuma van, a befejezett iskolai osztály(ról szóló dokumentum). (Lásd a Tanulási környezet c. részt.)

Felhasznált irodalom

Beviglia, G. (2019). 8 FACTS ABOUT EDUCATION IN UKRAINE.

http://www.edchange.org/multicultural/resources/ct_characteristics.html

Education System in Ukraine.

<https://www.scholaro.com/db/countries/Ukraine/Education-System>

Education System Profiles. Education in Ukraine. *World Education News and Reviews.*

<https://wenr.wes.org/2019/06/education-in-ukraine>

Fedinec Csilla és Cserniczkó István (2017). A 2017-es ukrán kerettörvény: a szöveg keletkezéstörténete és tartalma. *Regio*, 25.3. 278-300.

Fedinec, Cs. (2022). The Development of Integration Theories in Ukraine In Gedeon, M. & *Humanitarian Operations in Ukraine*. United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs

<https://data.humdata.org/visualization/ukraine-humanitarian-operations/?gal&gclid=Cj0KCQjw192XBhC7ARIsAHL19amTuMKS0bBjajsJR8FBNrv8IHW4FjU5oeEAdYGCEo-rA5kJuhe2MmEa>

Janmaat, G. J. (2008). Nation Building, Democratization and Globalization as Competing Priorities in Ukraine's Education System. *The Journal of Nationalism and Ethnicity*, Volume 36, Issue 1, 1-23.

Janmaat, G. J. (2014). Ethnic and Civic Conceptions of the Nation in Ukraine's History Textbooks. *European Education* 37(3), 20-37.
DOI: 10.1080/10564934.2005.11042394

Kulyk, V. (2017-2018). Language Attitudes in Independent Ukraine: Differentiation and Evolution. *Harvard Ukrainian Studies*, 2017-2018, Vol. 35, No. 1/4, THE BATTLE FOR UKRAINIAN: A COMPARATIVE PERSPECTIVE, 265-292.

Population total-Ukraine, Hungary. The World Bank. Data.
<https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL?end=2015&locations=UA&start=1999>

Szabó, T. (2019). A lelkek feletti hatalom vágya tette tömegessé az oktatást. *Fóttér*, 2019, május 22.

Tar, J., (March, 2022). Hungary Ensures Schooling for Ukrainian Children – But How Will It Work? *Hungary Today*
<https://hungarytoday.hu/ukrainian-refugee-children-students-hungarian-education-system-hungary/>
The Hungarian Education System. <https://ofi.oh.gov.hu/4-hungarian-education-system>

Tulup, M. (2017). Beyond the scandal: what is Ukraine's new education law really about? *Open Democracy*, 8 December
<https://www.opendemocracy.net/en/odr/ukraines-new-education-law/>

Ukraine Age Structure. https://www.indexmundi.com/ukraine/age_structure.html

Ukraine Data Explorer.
<https://data.humdata.org/visualization/ukraine-humanitarian-operations/?gal&gclid=Cj0KCQjw192XBhC7ARIsAHL19amTuMKS0bBjajsJR8FBNrv8IHW4FjU5oeEAdYGCEo-rA5kJuhe2MmEa>

Ukraine GDP. <https://tradingeconomics.com/ukraine/gdp>

Ukraine Population Statistics (2022). The World Bank,
<https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL?locations=UA>

Ukraine Refugee Situation (2022) Operational Data Portal. UNHCR Hungary
<https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>

További irodalom

Fedinec, Cs., Font, M., Szakál, I. & Varga, B. (2021). *Ukrajna története: régiók, identitás, államiság*. Budapest: Társadalomtudományi Kutatóközpont - Gondolat Kiadó

Halász, I. (szerk.) *The Development of European and Regional Integration Theories in Central European Countries*. Miskolc, Budapest, Magyarország: Central European Academic Publishing, 225-243.

Hroch, M. (1985). *Social Preconditions of National Revival in Europe: A Comparative Analysis of the Social Composition of Patriotic Groups among the Smaller European Nations*. Fordította: Fowkes Ben. New York: Cambridge University Press

Kappeler, A. (2014). Ukraine and Russia: Legacies of the imperial past and competing memories. *Journal of Eurasian Studies* 5, 107–115.

- Kiryukhin, D. (2015). Roots and Features of Modern Ukrainian National Identity and Nationalism. In Ag. Pikulicka-Wilczewska and R. Sakwa (szerk.), *Ukraine and Russia: People, Politics, Propaganda and Perspectives*. Bristol: E-International Relations, 59-67.
- Kuzio, T. (1998). *Ukraine: State and Nation Building*, London: Routledge
- Law on Education 2017*
https://mon.gov.ua/ua/npa/law-education#_Toc493603838
- Magocsi, P., R. (2002). *A New Analytical Framework. The Roots of Ukrainian Nationalism: Galicia as Ukraine's Piedmont*. Toronto: University of Toronto Press
- Shulman, S. (2004). The Contours of Civic and Ethnic National Identification in Ukraine. *Europe-Asia Studies*, Volume 56, No. 1, 35-56.
- Shulman, S. (2005). Ukrainian Nation-Building Under Kuchma. *Problems of Post-Communism* 52 (5), 32-47.
47. DOI: 10.1080/10758216.2005.11052211.
- Stepanenko, V. (1993). Ukrainian Independence: First Lessons and Results. *The Ukrainian Review*. Volume 9. No 2
- Stepanenko, V. (2003). Identities and Language Politics in Ukraine: The Challenges of Nation-State Building. In F. Daftary & F. Grin (szerk.), *Nation-Building, Ethnicity and Language Politics in Transition Countries*. Budapest: Local Government and Public Service Reform Initiative of the Open Society Institute, 107-137.
- Wilson, A (1997). *Ukrainian Nationalism in the 1990s: A Minority Faith*. Cambridge Mass: Cambridge University Press
- Wolczuk, K. (2013). *The Moulding of Ukraine. The Constitutional Politics of State Formation*. Central European University Press
- Yekelchik, S. (2007). *Ukraine. Birth of a modern nation*. Oxford: Oxford University Press

Kis kitérő

(Mapping host countries' education responses to the influx of Ukrainian students alapján)

Mi történik a környező országokban?

Csehország

Az ukrán menekült gyerekek integrációja fokozatosan, három lépésben történik. Az első szakasz célja, hogy a gyerekek akklimatizálódjanak az új környezethez, és támogatást kapjanak mentális egészségük megőrzéséhez. A következő szakaszban kortárs csoportokkal együtt szabadidő tevékenységekben vesznek részt, eközben a cseh nyelvet is tanulják. Párhuzamosan távoktatás révén az ukrán tantervnek megfelelő oktatásban részesülnek. Ezt követően, a harmadik szakaszban azok a gyerekek, akik nem szenvedtek el akkut traumát, felvételt nyerhetnek a cseh óvodákba és iskolákba, elsősorban azokba az intézményekbe, amelyeknek van már gyakorlatuk a más anyanyelvű diákok oktatásában. A tanév kezdetétől törvény

biztosítja az ukrán gyerekek iskolai felvételét. Az iskolák segítésére a Nemzeti Pedagógiai Intézet elindított egy weblapot, amelyen a tanulók integrálására vonatkozó információk találhatóak, beleértve a cseh nyelvet nem beszélő tanulók integrációját is.

Ezzel párhuzamosan a cseh és az ukrán kormány közti együttműködés keretében a résztvevő iskolák számára ukrain tananyagokat és tankönyveket biztosítanak. A projekt a gyerekek iskolába történő szállítását is megszervezi, és létrehoz egy adatbázist az ukrán tanárok és a cseh önkéntesek számára.

Németország

Az Oktatási Minisztérium munkát és/vagy továbbképzést biztosít az ukrán tanárok számára. Oktatási anyagokkal segíti a konfliktus megértését, és támogatja a jó gyakorlatok megosztását a tanárok és iskolák között. A menekült gyerekek kötelező oktatásban való részvételét minden állam másként szabályozza. A legtöbbször fogadó osztályokat állítanak fel, ezekben német nyelvórákat tartanak. Az EU Egyenlő Bánásmód Hivatala (Equal Treatment Office) tanácsokkal segíti a német, angol, lengyel, magyar és román nyelvű oktatást

Lengyelország

Az óvodai és a kötelező oktatáshoz való hozzáférés 18 év alatt ingyenes és mindenki számára elérhető, függetlenül attól, milyen a jogi státusza Lengyelországban. A kormány információs anyagokat készített az ukrain szülők számára, hogy miként írassák be gyerekeiket az iskolába milyen jogaik vannak, és segélyvonalat létesített az Ukrajnában tanuló lengyelek és a Lengyelországba érkező ukránok számára.

A felmérés idején, 2021 márciusában már 75000 gyerek tanult a lengyel iskolákban, 10% előkészítő osztályokban, 90% a lengyel tanulókkal együtt.

A beérkező tanulók számára a lengyel kormány azt tervezi, hogy új oktatási- és gyerekgondozási központokat hoz létre, melyek a közoktatási intézményeknek és óvodáknak lesznek alárendelve.

A kormány az iskolákat információkkal látta el, az információk arra vonatkoztak, hogy miként lehet pszichológiai és pedagógiai támogatást nyújtania a menekült tanulók számára, és hogy hogyan lehet nyíltan beszélni velük a krízishelyzetről. Az önkormányzatokat anyagi forrásokhoz juttatták, hogy fedezhessék a pszichológiai és pedagógiai segítségnyújtáshoz szükséges többlet órát (összeségében kb. 3 millió órát). A lengyel, mint idegennyelv tanulásához szükséges tankönyveket ugyancsak rendelkezésre bocsátották. Az oktatás további támogatására könnyíteni fognak a tanári túlórákra vonatkozó szabályokon, és megkönnyítik a pedagógiai asszisztenssé válás útját, hogy ukránok bevonásával támogassák a tanulók iskolai munkáját.

Románia

Az Oktatási Minisztérium 2022 március 4-én közzé tette, hogy az ukrán tanulók vendég hallgatókként beiratkozhatnak a kötelező oktatást biztosító iskolákba, és amikor az ekvivalencia eljárás lezárul, hivatalos tanulókká válnak. Romániában 45 ukrán általános iskola és 10 ukrán középiskola működik. A tanárokat, beleértve a nyugdíjas tanárokat is, arra ösztönzik, hogy ukránul tanítsanak, miközben a diákok a román nyelvet is tanulják. A magániskolák 160 központot létesítettek, ezek pszicho-szociális támogatást nyújtanak és román nyelvtanfolyamokat indítanak. Egyetemi hallgatók és nyugdíjas tanárok is segítik az oktatást, ők egyben tanácsadói tevékenységet is folytatnak.

Az intézmények anyagi támogatásban részesülnek, az ukrán tanulók ingyenes szállást kapnak a kollégiumokban, továbbá ingyenes étkezést, ruhát-cipőt, tankönyveket stb. biztosítanak a számukra.

Szlovákia

Az óvodai és az iskolai elhelyezés ingyenes, az intézmények mindenki számára nyitottak. Az iskolák az ukrán tanulók fogadására kineveznek egy adaptációval foglalkozó koordinátort, tolmácsot foglalkoztatnak, továbbá ukrán nyelvű anyagokat és nyomtatványokat állítanak össze. Ezek mellett a kormány alap és haladó szintű nyelvtanfolyamokat szervez és finanszíroz, az Oktatási Minisztérium és a Nemzeti Pedagógiai Intézet pedig forrást biztosít azoknak a

tanároknak a számára, akiknek a tanulói különböző nyelvi szinten vannak, és/vagy pszichológiai támogatásra szorulnak.

Forrás: Mapping host countries' education responses to the influx of Ukrainian students.

UNESCO 2022 március

<https://reliefweb.int/report/ukraine/mapping-host-countries-education-responses-influx-ukrainian-students>

2.rész

Multikulturális alapelvek

(Gorski: A multikulturális oktatási tanterv 7 fő jellemzője alapján)

Mivel Magyarországon nem sok bevándorló él, a legtöbb pedagógusnak kevés tapasztalata van a más országokból származó vagy a magyartól eltérő nyelvet beszélő diákok tanításában. Különösen problematikus lehet ez a mai helyzetben, amikor néhány iskolai osztály tanulói között már jelen vannak az ukrainai menekültek. Bár tudjuk, hogy a multikulturális nevelés egyes elképzeléseit nehéz, vagy egyszerűen lehetetlen lenne bevezetni, mégis úgy gondoljuk, érdemes néhányat bemutatni, mert az alapelvek között található olyan elképzelések, amelyek motiválóak és alkalmasak lehetnek arra, hogy a pedagógusok saját iskolai munkájukban kipróbálják őket.

Az ukrain diákok jelentős része traumákat élt át és él meg továbbra is, a nemzeti, etnikai, vallási konfliktusok, valamint a nacionalizmus, az identitás, a kisebbségek és a menekültek helyzete különösen érzékeny témák, így csak megkülönböztetett figyelemmel és tapintattal lehet foglalkozni velük.

Tartalom és tananyag

Mindenféle tartalomnak (beleértve a közösségi médiából származó tartalmakat is) lehetőleg hiánytalanak, pontosnak és hitelesnek kell lennie, továbbá valamennyi résztvevő (csoport) nézőpontját reprezentálnia kell.

Mit tehetünk?

- Győződjünk meg róla, hogy a tartalom olyan hiánytalan, pontos és hiteles, amennyire csak lehetséges, ha pedig nem az, javítsuk! Példák:
 - Az, hogy “Kolumbusz Kristóf felfedezte Amerikát” nem hiteles, mivel csak a gyarmatosítók nézőpontját fejezi ki (Nyugat-Indiának nevezték).

- Ukrajna "demilitarizációja" vagy "denácifikációja" csak a résztvevő csoportok egyikének az álláspontja, ha csak ez jelenik meg a tanórán, az félrevezető, és hamis képet sugall.
- Próbáljunk az alulreprezentált csoportokra (például a kisebbségekre, ebben az esetben az ukrán állampolgárokra és lakosokra) vonatkozó tartalmat integrálni a "hagyományos" történelem, irodalom stb. órákba. Gondoljunk végig olyan kérdéseket, mint például a következők:
 - Úgy mutatjuk-e be az alulreprezentált/kisebbségi csoportokat, mint a "a Másikat"?
 - "Ünnepi" szinten, - vagyis csak felületesen mutatjuk be ünnepeiket és a hőseiket, nemzeti napot és /vagy ételkostolót szervezünk a „másság” megismerésére, vagy a tantervbe illesztjük a többségtől eltérő kulturális-történelmi stb. elemeket, miáltal a diákok felfedezik és elfogadják a „másságot”?
- Tanuljunk a diszkriminációról és elnyomásról a tananyag keretei között, és győződjünk meg róla, hogy nem testesítjük-e meg magunk is, amikor pl. Ukrajnáról tanítunk. Teremtünk lehetőségeket az információk megosztására (prezentációk, tájékoztató poszterek stb.) és a tapasztalatszerzésre, vagy csak beszélgessünk a diákokkal az ukrán történelemről, irodalomról és a jelenlegi helyzetről.
 - Gondoljuk végig, hogy a tananyag vagy a beszélgetések nem segítik-e elő a sztereotípiák tovább élését, és törekedjünk azok megkérdőjelezésére.
 - Győződjünk meg róla, hogy nem támogatjuk, sőt inkább ellenezzük azt a nézetet, hogy társadalmunk eredendően euro-, férfi-, keresztény-, heteroszexuális-, valamint felső középosztály centrikus.
- Vizsgáljuk meg minden oktatási eszközt és szöveget, hogy vannak-e benne torzítások vagy elnyomó tartalmak. Például:
 - Sztereotip vagy pontatlan képet közvetítenek-e a történelemkönyvek a különböző etnikai-társadalmi-vallási csoportok vagy korok embereiről (vasútépítő munkások a 19. századi Amerikában, mexikói bevándorlók a mai Amerikába vagy szovjet katonák a II. világháborúban etc.)?
 - Férfiközpontú-e az oktatási anyagok nyelvezete?

- Van-e rasszista nyelvhasználat vagy vannak-e sztereotip képek az olvasmányokhoz készült oktatási anyagokban?
- Mit közvetít a nyelvhasználatunk vagy az oktatási anyagok nyelvhasználata? Egyoldalúan csak a normatív heteroszexualitás és két-biológiai-szülős háztartást jeleníti -e meg, vagy azt az elképzelést, hogy az amerikai, magyar, ukrán stb. “anyanyelv” az adott ország állampolgárságának a feltétele?

Oktatási és tanulási módszerek és anyagok

- Vitassuk meg a “Tanítás, mint Mesterség” fogalmát.
- Kérdezzük meg a diákokat, hogy mit tudnak egy adott témáról.
- Kérdezzük meg a diákokat, hogy mit szeretnének még tudni a témáról.
- Kérjük meg a diákokat, hogy vegyenek részt egy adott téma tanításában is.

A tanításnak alkalmazkodnia kell a különböző tanulási stílusokhoz

- Tegyük változatosabbá az oktatást különböző oktatási és tanulási technikákkal,
 - előadásokkal,
 - kooperatív és kollaboratív tanulással,
 - párbeszéddel,
 - egyéni munkával és
 - diák tanítással,
- Olyan változatos oktatási eszközökkel, mint:
 - különböző megjelenési helyekről származó szövegek,
 - újságok,
 - videók/filmek,
 - játékok
 - vagy munkafüzetek.
- Tegyük változatosabbá a képeket és a tartalmat az üzenőfalon, plakátokon és más, folyamatosan látható felületeken.
 - *Mindig* figyeljünk a változatosagra, ne csak különleges projekt hónapokban vagy az ünnepek alkalmával.

Perspektíva

A tartalomnak többféle nézőpontból kell bemutatásra kerülnie ahhoz, hogy lehetőleg minél pontosabb és teljesebb legyen.

- Mutassuk be az adott tartalmat különböző perspektívából, ne csak a többségi csoportok szemszögéből:
 - Hogyan határozzuk meg a "klasszikus irodalmat", a "jó könyveket" vagy a "klasszikusokat", és kinek a perspektíváján keresztül?
 - Kinek a szemszögéből meséljük el a történelmet? (Például: az ukránok és az oroszok egyaránt saját történelmi örökségüknek tekintik a Kijevi Ruszt. A kozák állam értelmezhető korai demokratikus államként, a függetlenség szimbólumaként, és része lehet egy olyan narratívának, amely a szegény parasztság nyomorúságos körülményeiről és kizsákmányolásáról szól. Kinek a nézőpontját képviselik a különböző narratívák?)
- Mutassuk be a tartalmakat többféle nézőpontból, ne csak néhány hősies szereplő megidézésével:
 - Rabszolga- vagy jobbágytörténetek a rabszolgaságról és az elnyomásról (ne csak olyan példákon keresztül közelítsük meg a témát, mint Frederick Douglas, a szónok, író és államférfi, aki egykor maga is rabszolga volt, vagy Taras Shevchenko, a költő és a nemzeti megújulás jelentős alakja, aki szintén felszabadított jobbágy volt).

Inkluzivitás

A diákokat érdemes bevonni a tanítási és tanulási folyamatba - olyan élmények kialakulását kell elősegíteni, amelyek során egymás tapasztalataiból és nézőpontján keresztül is tanulnak.

- Támazkodjunk a diákok élményeire és tapasztalataira a tanulás során.
- Bátorítsuk a diákokat, hogy tegyenek fel kritikus kérdéseket minden olyan információval kapcsolatban, amelyet tőlünk és a tananyagból szereznek, és segítsük ezt a fajta kritikus gondolkodást az alábbi típusú kérdésekkel is:
 - Ki írta vagy szerkesztette a tankönyvet?
 - Ki hozta létre a weboldalt?
 - Kinek a hangja hallatszik, és kinek a hangját nem halljuk?

Társadalmi és állampolgári felelősségvállalás

Ha szeretnénk a diákokat felkészíteni arra, hogy aktív részesei legyenek egy igazságos demokráciának, akkor a tanterv keretében tárgyalnunk kell a társadalmi igazságossággal kapcsolatos kérdéseket, és szükséges szemléltetni az állampolgári felelősségvállalást is.

- A különbözőségről és egyenlőtlenségről szóló beszélgetéseket építsük be a tanórákba - ez minden tantárgyi területen megvalósítható.
 - Például: hogyan használhatták fel a történelem folyamán a tudományt a rasszizmus és az antiszemitizmus igazolására?
- Keressük meg, hogy a különböző tudományágak ismert képviselői milyen módon használták munkájukat és tekintélyüket a társadalmi igazságtalanságok elleni küzdelemre. (Különösen hatásos lehet, ha olyan, a többségi csoportokból származó embereket találunk, akik az elnyomás bizonyos típusai ellen harcoltak).
- Ha lehetőség adódik a rasszizmus, a szexizmus, a homofóbia, vagy az elnyomás más formáinak tárgyalására, segítsük elő a beszélgetést.
- Folytassunk őszinte beszélgetést a diákokkal a privilégiumok és az elnyomás jelenségéről a szakterületünkön belül, az iskolában, az oktatásban és általában a társadalomban.
- Kapcsoljuk a tanítást és a tanulást a helyi közösségekhez és a nagyobb, globális problémákhoz.

- Bátorítsuk a diákokat kritikus gondolkodásra.

Értékelés

A tananyagot folyamatosan értékeljük a teljesség, a pontosság és a torzítás szempontjából.

- Ha lehetséges, a tanárok egy csoportjával együttműködve vizsgáljuk meg és értékeljük a fenti szempontok szerint is egymás tantervi egységeit, óravázlatait és teljes keretrendszerét.
- Kérjünk és fogadjunk el nyílt visszajelzést a diákoktól.
- Időről időre térjünk vissza ehhez a modellhez, hogy megbizonyosodjunk arról, hogy nem tértünk vissza a korábbi, ettől a modelltől eltérő gyakorlathoz-gyakorlatokhoz.

Felhasznált irodalom

Gorski, C., P. G. (no date). 7 Key Characteristics of a Multicultural Education Curriculum, http://www.edchange.org/multicultural/resources/ct_characteristics.html
Gorski, C., P. (no date). EdChange and the Multicultural Pavilion
http://www.edchange.org/multicultural/resources/ct_characteristics.html

3.rész

Egy újabb rövid kitérő. Menekültek / menedékkérők

A menekültek és a menedékkérők háború vagy üldöztetés miatt hagyják el hazájukat, az ok általában egy adott nemzetiséghez, valláshoz vagy politikai csoporthoz való tartozás.

Mi a különbség a menekült és a menedékkérő között?

A menekült engedélyt kap arra, hogy az országon kívülről érkezzen a célországba. A menekülteket egy menekülteket letelepítő ügynökség segítségével telepítik le. A menedékkérő már az országban tartózkodik, amikor védelemért folyamodik. A menedékkérőnek bizonyítania kell, hogy okkal tarthat üldöztetéstől a hazájában.

Menekülés előtt

Az emberek háború, durva megkülönböztetés vagy üldöztetés miatt gyakran túl veszélyesnek találják, hogy szülőföldjükön maradjanak. Ezt a szakaszt az alábbiak jellemzik:

- félelem a lebukástól
- és az üldöztetéstől,
- szorongás a helyzet miatt,
- meneküléssel kapcsolatos aggodalmak és
- szomorúság a várható veszteségek miatt.

A menekültek biztonságuk és életük érdekében kénytelenek menekülni. Lehet, hogy lopakodva menekülnek, vagy üldözik őket. Sokan menekülés közben veszítik életüket. Azok, akik elég szerencsések ahhoz, hogy elmeneküljenek az országukból, *menekült* státuszba kerülnek.

A menekülés

Menekülésük során a menekültek általában a következőket élik meg:

- pánik,
- sokk,
- félelem,
- veszélyhelyzet,
- fáradtság,
- szeparáció,

- félelem az áldozattá válástól,
- a lebukástól vagy a keresztűzbe kerüléstől.

A menekülteket nemzetközi törvények védik.

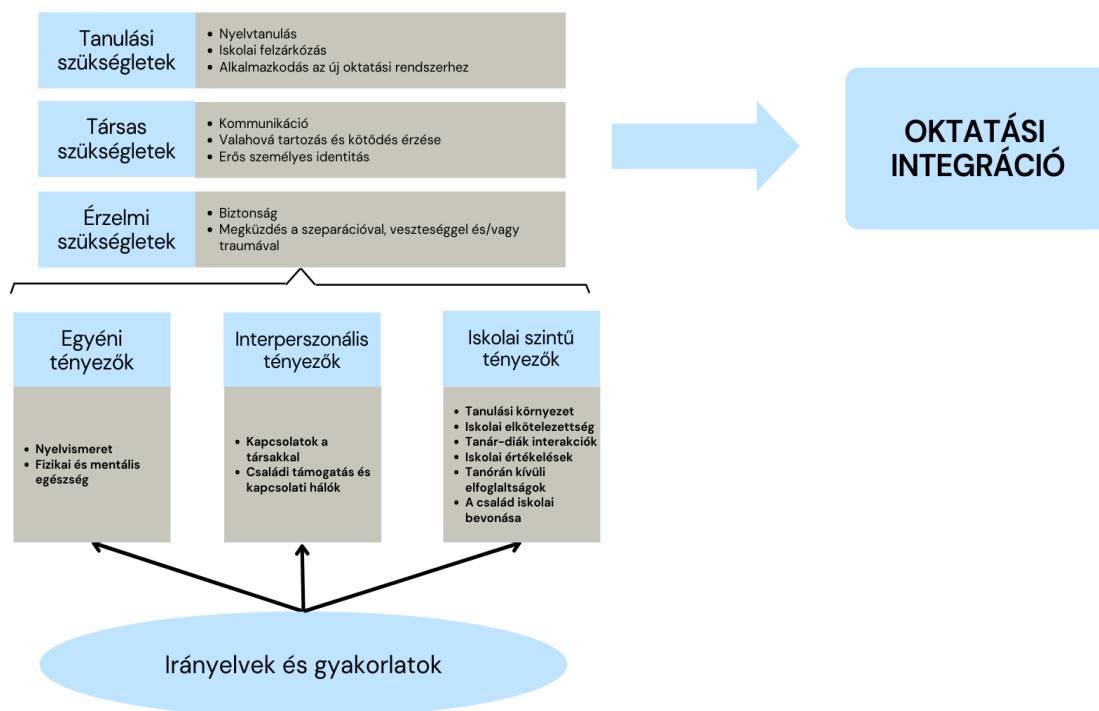
Az ENSZ menekültek jogállásáról szóló 1951. évi egyezménye (1954. április 22.)

- o Meghatározza, hogy ki minősül menekültnek.
- o Meghatározza a menekültek jogait.
- o Meghatározza a befogadó nemzetek bánásmódra vonatkozó követelményeit.
- o Csak az 1951 előtti európai menekültek támogathatók.

Az 1967. évi jegyzőkönyv a menekültek jogállásáról (1967. október 4.) megszüntette a fent említett egyezmény földrajzi és időbeli korlátait!

Tanulási környezet az Ukrajnából menekült diákoknak

3.ábra
A tanulók szükségletei és az integráció

Forrás: Cerna, L. (2019). Refugee education: Integration models and practices in OECD countries. OECD Education Working Papers, No. 203, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/a3251a00-en>

Amint a 3. ábra is mutatja, a tanárok feladata nagyon összetett, és a bevándorló gyermekekkel való foglalkozás újszerű szerepfelfogást igényel. A tanároknak nem csak a tanulók tanulmányi eredményein és teljesítményén kell dolgozniuk, fel kell ismerniük a tanulók pszichológiai, szociális és érzelmi szükségleteit is, és törekedniük kell arra, hogy a lehetőségekhez képest minél jobban reagáljanak, illetve kielégítsék ezeket a szükségleteket, ha pedig úgy alakul, szakember segítségét kérik.

Néhány alapvetés az iskolák számára

- Ha lehetséges, az iskola alkalmazzon kulturálisan különböző háttérrel rendelkező munkatársakat (pedagógusok/asszisztensek), és nyújtson információt a tanárok, szülők és diákok számára.
 - Magyar főiskolákon vagy egyetemeken képzett ukrán szakos hallgatók, nyelvtanárok, de Magyarországon élő ukránok is alkalmazhatók.
 - Fontos megismertetni az ukrán oktatási rendszert a munkatársakkal.
 - Ukrán nyelvre fordított tájékoztató anyagok a magyarországi iskolarendszerről és a lehetséges továbbtanulási lehetőségekről sokat segíthetnek a tájékozódásban.
 - Érdeemes civil szervezetekkel, például a Menedék Egyesülettel (<https://menedek.hu/>) felvenni a kapcsolatot. Az ott dolgozó szakemberek sok hasznos és korrekt anyagot készítettek, valamint a menekülteket támogató napi munkában is jártasak és segítőkészek.
- A szakképzés is legyen fókuszban, és azok a lehetőségek, amelyeket Magyarország ezen a területen tud nyújtani (a szakképzés nagyon erős Ukrajnában).
- A gyermekek megfelelő elhelyezése (különösen a speciális igényű tanulók esetében) a minőségi oktatás biztosítása érdekében alapvető feladat. Ez az egyik legkritikusabb kérdés. Mivel a két rendszer meglehetősen eltérő, fontos lenne olyan kulturális tolmácsokat alkalmazni, akik mindkét rendszert és mindkét tantervet ismerik. Az elhelyezésnek átfogó és többdimenziós értékelésen kell alapulnia: a diákok életkora, az elvégzett iskolai évek, a nyelvi és egyéb kompetenciák, valamint a szülők kívánságai - mind lényeges szempont a döntés meghozatalakor.
- Nagy előnyt jelenthet olyan kulturális tolmácsok biztosítása, akik nem csak a fordításban, hanem a nyomtatványok kitöltésében, a sajátos nevelési igényű oktatásra való jelentkezésben és a magyarországi fogyatékkal élőkkel kapcsolatos jogi ismeretekben is segítenek a családoknak. (Bővebben lásd Bešić & Hochgatterer, 2020)
- Azoknak a diákoknak, akik vissza akarnak menni lehetőleg biztosítsunk
 - kiegészítő magyar nyelvi órákat,

- külön osztályokat, ugyanabban az iskolaépületben, ahol a magyar diákok is tanulnak,
 - külön termeket informatikai felszereléssel azon diákok számára, akik ukrainai távoktatásban szeretnék folytatni a tanulmányaikat, és olyan munkatársakat, akik segíteni tudnak nekik (nem kell, hogy tanárok legyenek),
 - és lehetőség szerint ukrán nyelven történő oktatást.
- A tartósan maradni kívánó diákok *nyelvi felkészítése* céljából *átmeneti* időre szükség lehet *elő- vagy párhuzamos osztályok* szervezésére.
 - *Azok számára, akik hosszabb időre az országban kívánnak maradni, ajánlatos és szükséges nyelvi kiegészítő oktatást is szervezni. Ez a kiegészítő oktatás azonban:*
 - a) átmeneti időintervallumot jelentsen (1-2 év)
 - b) az elkülönült oktatásra csak a teljes oktatási/tanulási idő egy részében (20-40%) kerüljön sor, az idő nagyobb részében a menekült és a helybeli, többségi tanulók *együtt* tanuljanak!

(A sikeres európai nyelvtanítási gyakorlatokról lásd: EK/EACEA/Eurydice (2017), Key data on Teaching Languages at School in Europe: 2017 Edition [https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/mwikis/eurydice/images/0/06/KDL_2017_internet.pdf])

- Tanulmányozzuk az iskolába való bejutás protokolljait, ezek országonként eltérőek lehetnek, mivel különböző modellek léteznek az átmeneti és közvetlen integrálásra. (Lásd pl. a Kis kitérő rész országismertetőit.)

A fentiekén kívül nagy igény mutatkozik

- intenzív nyelvi képzésre (a származási- és a tanítási nyelven is) és
- információra az iskoláról, a legfontosabb információkat tartalmazó írásbeli információ kiosztására.

A tanárok szerepe

Kétségtelen, hogy minden pedagógus jó és hatékony tanár/tanító szeretne lenni, és sokat tesz ennek a célnak az elérése érdekében. A bevándorló gyermekek tanítása esetében azonban jó tanárnak lenni néhány különleges kötelezettséggel és nehézséggel is jár.

A pozitív szemlélet és a befogadó hozzáállás mellett a következőkre is szükség van:

- érzékenységre és figyelemre a háborúval és a poszttraumás stressz zavarral (PSD) kapcsolatban,
- a tanulók igényeinek "meghallgatására",
- egyéni támogatásra, a menekült gyerekeknek elengedhetetlen felzárkózásban és az esetleges tanulási lemaradások áthidalásában,
- együttműködésre a szülőkkel, más tanárokkal és szakemberekkel,
- Magyarországon tartózkodó magyar idegennyelv-tanárok és ukrán tanárok tanácsaira,
- szükség esetén magyar és ukrán civil szervezetek segítségére,
- lehetőség szerint továbbképzéseken való részvételre és kapcsolati háló kiépítésére.

A részvétel akadályainak felszámolása- kapcsolat a szülőkkel

Kiemelten fontos a szülőkkel való kapcsolattartás, így pl.

- a szülői értekezleteket tolmács jelenlétében tartjuk.
- Adjunk lehetőséget a szülőknek (a menekült és a többségi diákok szüleinek is), hogy megismerjék gyermekeik iskolai életét (*nyílt nap*), mert ez segíthet a szülőknek és a tanároknak is megismerni egymást, és megtudni, milyen támogatásra van szükségük a gyermekeknek.
- Ismerjük meg a tanulók eddigi oktatási tapasztalatait, a család jelenlegi élethelyzetét stb. Ez történhet beszélgetéssel vagy akár egy kérdőív segítségével.

- Építsünk bizalmi partnerséget a szülőkkel és a családokkal - segítve őket abban, hogy folytassák gyermekeik jóllétének helyreállítását otthon is. (A tanulói közösségek és a kortárs platformok létrehozása szintén hozzájárulhat a jóllétükhöz).
- Feltétlenül beszéljük meg az osztály és az iskola szabályait és elvárásait.
- Vizsgáljuk felül a tantervet, hogy legyenek ukrán témák is.
- Gondoljuk át a rejtett/szimbolikus tanterv lehetséges hatásait (lásd: "Az iskola társadalmi élete").

Az osztály

- Nagyon jó, ha van segítségünkre ukrán munkatárs (tanárok, szociális munkások, pszichológusok vagy fordítók).
- Ismerjük meg az Ukrajnából érkezett diákok oktatási hátterét és iskolai tapasztalatait.
- Adjunk lehetőséget a diákoknak, hogy megosszák tapasztalataikat.
- Lehetőség szerint vonjuk be az ukrán diákokat is a feladatokba.
- A tanárok viselkedése:
 - adjunk pozitív visszajelzést és legyünk támogatóak,
 - legyünk türelmesek, adjunk időt és teret a tanulóknak.
- Legyünk tisztában a provokatív témákkal (háború, Oroszország és az ezekhez szorosan kapcsolódó témák)
 - Legyünk tisztában az orosz és ukrán diákok közötti esetleges konfliktusokkal.
- Tanulási igények:
 - szükség lehet megfelelő intervenciós stratégiák kidolgozására,
 - magyar vagy ukrán rendszer szerint történjen az osztályozás azoknak a diákoknak az esetében, akik egy nap vissza akarnak menni, vagy kapjanak vegyes/vagy kétféle osztályzatot?
- Minden reggel kezdjük a napot beszélgetéssel:

- Lehetőleg olyan helyet válasszunk, ahol mindenki elég jól érzi magát ahhoz, hogy megossza problémáit, érzéseit és tapasztalatait, ha szükségesnek érzi.
- A hely legyen biztonságos, egy hely szabályokkal.
- Teremtsünk lehetőségeket azoknak a gyerekeknek, akik nem akarnak nyilvánosan beszélni a problémáikról, hogy névtelenül leírassák, mire lenne szükségük, hogy mások észrevétele nélkül is kapcsolatba léphessenek a tanáraikkal (az osztályteremben valahol elhelyezett doboz vagy tábla is jó lehet erre a célra).

Az iskolai közösségi élet-társas kapcsolatok

Napi gyakorlat

- Törekedjünk arra, hogy a magyar és az ukrán diákok többféle kapcsolatot alakíthassanak ki egymással (integráció).

Lehetőségek:

- az ú.n. „buddy rendszer” (vegyes tanulópárok, kis tanulócsoportok alakulásának segítése). Menekült és helyi diákok tanulópárba, vagy kis csoportba szervezése.
- olyan tanórai tevékenység, amely során a diákok párokba rendeződve megbeszélik a feladatot, majd megosztják az osztállyal.
- Közös művészeti és sport projektek, amelyekhez nem feltétlenül szükséges a nyelvtudás.
- A diákok nézzenek együtt filmeket/végezzenek olyan közös tevékenységeket, amelyek alkalmat nyújtanak arra is, hogy megvitassák és megosszák egymással a véleményüket, nézeteiket, élményeiket és tapasztalataikat.

- Érzékeny, felelős közösség kialakítása a traumával küzdő diákok számára (lásd később a részleteket) Ehhez szükség van
 - a tapasztalatok megosztásának lehetőségére,
 - pozitív visszajelzésekre és támogatásra.
 - Gondoskodjunk olyan biztonságos helyekről az épületben, ahol a diákok menedéket találhatnak, ha egyedüllétre vagy időre van szükségük ahhoz, hogy megnyugodjanak, gondolkodjanak, vagy beszélgessenek valakivel.
 - Az összes tanuló előzetes felkészítésével biztosítsuk, hogy a kirekesztés vagy megkülönböztetés semmilyen formáját se fogadják el, és dolgozzunk ki stratégiákat a zaklatás megelőzésére (pl. a gyerekekkel közösen dolgozzuk ki a szabályokat.)
 - Ismételten, legyünk tisztában az orosz és ukrán diákok közötti esetleges konfliktusokkal, és próbáljuk meg megelőzni azokat. Ha mégis sor kerülne konfliktusokra, nagyon körültekintően és érzékenyen kezeljük a helyzetet. Ha kell, hívjunk resztoratív tapasztalattal rendelkező szakembert.
- Gondoljunk a rejtett tantervi hatásokra. A gondoskodást fejezi ki, ha
 - magyar és ukrán nyelvű motivációs idézeteket teszünk ki szerte az iskolában (esetleg közös művészeti projekt keretében),
 - zászlókat és képeket rakunk a falra fontos ukrán személyiségekről és a szokásokról, hagyományokról, kulturális eseményekről stb., azaz „a kultúráról”, illetve
 - képeket függesztünk fel olyan osztály- és iskolai tevékenységekről, amelyekben ukrán és magyar diákok egyaránt részt vesznek.
- Szervezzünk olyan kulturális rendezvényeket, amelybe az ukrán és más kisebbségi diákok bekapcsolódhatnak és megoszthatják „kultúrájukat”.
 - pl. Gasztronómiai fesztiválokat, más országok nemzeti ünnepeinek fesztiváljait, nemzetiségi tematikus napokat.
- Szerezzünk be az iskolai könyvtárakba ukrán nyelvű könyveket.

Felhasznált irodalom

- Bešić, E. & Hochgatterer, L. (2020). Refugee Families With Children With Disabilities: Exploring Their Social Network and Support Needs. A Good Practice Example. *Frontiers in Education*, 5 (Article 61).
<https://doi.org/10.3389/feduc.2020.00061>
- Block, K., Cross, S., Riggs, E., & Gibbs, L. (2014). Supporting Schools to create an inclusive environment for refugee students. *International Journal of Inclusive Education*, 18(12), 1337-1355.
- Bureau of Refugee and Immigrant Assistance (BRIA-2016). *Welcoming Refugee Students: Strategies for Classroom Teachers*. ESED 5234 - Master List. 25.
<https://digitalcommons.georgiasouthern.edu/esed5234-master/25>
- Cerna, L. (2019). *Refugee education: Integration models and practices in OECD countries*. OECD Education Working Papers, No. 203, OECD Publishing, Paris,
<https://doi.org/10.1787/a3251a00-en>.
- European Commission / EACEA / Eurydice. (2022). *Supporting refugee learners from Ukraine in schools in Europe*. Eurydice report. Publications Office of the European Union. https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/sites/default/files/2022-07/Supporting_refugee_learners_from_Ukraine_in_schools_in_Europe_0.pdf
- European Commission. (2022, March 31). *Policy guidance on supporting the inclusion of Ukrainian refugees in education: considerations, key principles and practices*. SchoolEducationGateway.
<https://www.schooleducationgateway.eu/en/pub/latest/news/education-support-ua-refugees.htm>
- Mapping host countries' education responses to the influx of Ukrainian students*. Unesco, March 24, 2022
<https://reliefweb.int/report/ukraine/mapping-host-countries-education-responses-influx-ukrainian-students>
- Soylu, A., Kaysılı, A., & Sever, M. (2020). Refugee children and adaptation to school: An analysis through cultural responsiveness of the teachers. *Egitim ve Bilim*, 45(201).

Az iskola szociális és érzelmi kultúrája

Ahhoz, hogy az ukrán diákok számára biztonságos és megnyugtató iskolai környezetet alakítsunk ki, figyelembe kell venni szociális és érzelmi szükségleteiket. Ezek a következők:

A traumával, veszteséggel vagy elszakadással való megbirkózás szükséglete

Ennek a szükségletnek a kielégítése különösen nehéz feladat, de – a lehetőségek és az igénybe vehető szaksegítség elérhetőségének függvényében – a következőkkel kell foglalkozni:

- a traumatikus élményekkel a migráció előtti és utáni folyamatban,

- az interperszonális hálózatépítés hiányával a szociális környezetben → a valahová tartozásra, a jelentős személyekhez való kötődésre, a kommunikációra és a társaikkal való kapcsolatra irányuló szükségletekkel.
- a tanulók tapasztalataival a migrációt megelőző folyamatban,
 - A gyermekek családi támogatásának elvesztésével vagy hiányával,
 - Az interperszonális kapcsolatok szélesebb körű társadalmi hálójának elvesztésével,
- A diákok tapasztalataival a migráció utáni folyamatban
 - a rossz életkörülményekkel, rasszizmussal és diszkriminációval kapcsolatos traumatikus tapasztalatokkal a befogadó országban,
 - a diákok esetleges viselkedési problémáival, mint például a könyvekkel, ruhákkal vagy élelmiszerekkel kapcsolatos "gyűjtögető magatartás"-sal,
 - azzal, ha a tanárok nem érzik magukat felkészültnek a menekült gyermekek által átélt érzelmi stressz kezelésére,
 - valamint azzal is, hogy egyes szülők kényelmetlenül érezhetik magukat, ha gyermekeik tanácsadásban részesülnek.
- Ne hanyagoljuk el, de ne is koncentráljunk túlságosan a menekült diákok traumatikus élményeire.
 - Ez akadályozhatja a háttérük és tapasztalataik valódi elemzését, valamint a migráció utáni tapasztalatok jelentőségének felismerését.
 - Súlyos esetekben azonban ne habozunk segítséget kérni, és pszichológushoz vagy más szakemberhez fordulni.

Mire érdemes odafigyelni, és mit tehetnek a tanárok?

- Csak a kultúrában való aktív részvétellel lehet feltárni és megtanulni a kulturális aspektusokat.
- Abban az esetben, ha a menekültek kulturális háttere nem illeszkedik konfliktusmentesen a fogadó ország gyakorlatához, vagyis a viszony ellentmondásos, gyakran előfordulhat védekezés, harag, ítélkezés, felsőbbrendűségi/alsóbbrendűségi érzés, előítéletek és diszkriminatív gyakorlat. Próbáljuk meg elkerülni, vagy megakadályozni ezeket. Ha nem érezzük magunkat elég kompetensnek, kérjünk segítséget kollégáinktól, szociális munkásoktól, pszichológusoktól vagy ukrán civil szervezetek tagjaitól.

- A menekült diákok családi környezetét nem lehet elhanyagolni: a szülők oktatással kapcsolatos meggyőződései, társadalmi-gazdasági osztálya, iskolázottsága és munkája, valamint a gyermekük tanulásban való támogatása sokat számít. Próbáljuk meg kideríteni, hogy mit gondolnak a szülők.

A menekült gyermekekkel való kommunikáció segítése érdekében használhatunk:

- nonverbális, játékos tevékenységeket, pl. társas játékokat, mozgásos játékokat,
- művészeti és táncos tevékenységeket, hogy a gyerekek így kommunikálják érzéseiket, tapasztalataikat és bizonyos fogalmakkal kapcsolatos ismereteiket.
- előadásokat vagy továbbképző műhelyeket a tanárok számára
 - a menekült diákok anyanyelvi kultúrájának, nyelvének és hagyományainak megismertetésére,
 - Néhány egyszerű szó elsajátítására a gyermek(ek) által beszélt nyelven: "szia", "gyere", "jó" vagy "köszönöm".

A biztonságérzet iránti szükséglet

"Biztonságban érezni magam más emberek között valószínűleg a mentális egészség legfontosabb feltétele."

-Bessel Van Der Kolk, pszichiáter, író, egyetemi tanár

A menekült diákok átélhettek

- háborút, konfliktust és veszélyeket,
 - de az iskola stabil pont lehet a fiatal menekültek bizonytalan életében, egyben
 - új találkozások, interakciók és tanulási lehetőségek biztonságos tereként is funkcionálhat.

UGYANAKKOR

- Az iskola a diszkrimináció és a zaklatás helyszíne is lehet:

- A diákok nem feltétlenül érzik magukat befogadva és biztonságban új hazájukban.

(Kanadában például egy tanulmány szerint a menekült fiatalok (12~21 évesek) 86%-a tapasztalta a zaklatás valamilyen formáját, például kötekedést, társadalmi kirekesztést, fizikai zaklatást, igazságtalan bánásmódot, rasszista sértegetést és intellektuális lekicsinylést - Welsey Urban Ministries 2014, 103.).

Mit tehetnek a tanárok?

- Legyünk tisztában a menekültek nehézségeivel, és találjunk megoldásokat arra, hogyan segíthessünk nekik.
- Végezzünk olyan gyakorlati tevékenységeket, amely során a diákok érzik, hogy bevonjuk őket.
- Törődjünk az érzelmeikkel, és hozzunk létre biztonságos környezetet, ahol megoszthatják a gondolataikat.
- Ne erőltessük rájuk, hogy elmondják, mi történt, és ne is kérdezzünk (felesleges) részleteket.
- Értékeljük a kultúrájukat:
 - Ismerjük meg a nevüket.
 - Értsük meg a történetüket.
 - Hagyjuk, hogy tanítsanak minket.
- Építsünk kapcsolatokat:
 - Érezzük jól magunkat az osztályteremben.
 - Legyünk az iránymutatójuk.
 - Legyünk a pártfogójuk; lehet, hogy ki kell állniuk és harcolniuk kell a jogaikért

A másokkal való kommunikáció iránti szükséglet

- A diákoknak lehetnek kommunikációs problémáik.
- Nehéz megértetni magukat, nem tudják megfelelően megfogalmazni igényeiket, így mások nem értik vagy nem tudják interpretálni üzeneteiket.

Mit tehetnek a tanárok?

- Használjanak alapvető jelnyelvi szimbólumokat az osztályteremben és azon kívül.
Például:
 - a barátság, szeretet, törődés kifejezésére, és
- pozitív testbeszédet.
- Felhasználhatják a gyermekirodalmat annak érdekében, hogy a nem-menekült diákok megismerjék a menekült gyermekek tapasztalatait.
 - A menekült gyermekeket arra lehet bátorítani, hogy a könyvekben látható szavak és képek segítségével osszák meg tapasztalataikat.
- Legyenek művészeti, tánc- és drámafoglalkozások a gyermekek számára, hogy közölhessék érzéseiket, tapasztalataikat és bizonyos fogalmakkal kapcsolatos ismereteiket.
- Tanítsanak ukrán szavakat vagy kis bevezető ukrán nyelvet a nem menekült gyermekeknek.

A kötődés és a valahová tartozás iránti szükséglet

- A menekült gyermekeknek is nagy szükségük van arra, hogy kötődjenek másokhoz, és érezzék, hogy az új közösséghez és iskolához tartoznak.
- A barátságok elvesztése és megteremtése, valamint a (például kulturális) különbségek miatt idegennek érezhetik magukat, és nehezebben alakulhat ki bennük a hovatartozás érzése (Nakeyar, Esses és Reid 2017, 96).

Mit tehetnek a tanárok?

- Segítsük a társadalmi tőke megteremtését a családtagokat, közeli barátokat és rokonokat összekötő erős vagy lazább kötelékek révén, a kultúrájuk más tagjaival, az új szomszédságuk tagjaival és a társadalom más tagjaival (Fielding és Anderson 2008).

- A családlátogatások hozzájárulhatnak az otthon és az iskola közötti bizalmi kapcsolat kialakulásához, valamint segítenek az egyes családok felszerelésekre vagy ruházatra vonatkozó igényeinek felmérésében.
- A tanárok írásbeli kommunikációja arra készítheti a gondviselőket, hogy időt szánjanak az iskolai beszámolók lefordítására, és találjanak valakit, aki segít megérteni a gyermekük fejlődésével kapcsolatos információkat.
- Legyen napi kör az érzelmi " check-in" érdekében.
- Az osztálytermi köszönések építhetik az osztályközösség összetartozását - ez a dialógusos pedagógia egyik alkotóeleme. (Shields-Lysiak et al. 2020).
- A színes üdvözlő táblák is segíthetnek. Pl. Hogyan szeretnél ma jó reggelt kívánni/búcsúzni?

Az erős személyes identitás kialakításának szükséglete

- Az erős személyes identitás magában foglalja az otthoni és a befogadó kultúra közötti eligazodást.
 - A menekült diákok iskolai és társadalmi beilleszkedésében fontos szerepet játszik az identitás építése és újrakonstruálása.
 - Az iskola a szocializáció helyszíne, és felelős abban, hogy a menekült diákok megértsék az új országot, és annak részévé váljanak. (Kaprielian-Churchill 1996, 68.).

A tanároknak éreztetniük kell a menekült diákokkal és a szülőkkel, hogy a tanárok és az osztálytársak értik és értékelik korábbi életük és hagyományaik értékét (Kaprielian-Churchill 1996, 68.).

- Az otthoni és a befogadó társadalom kultúráját tiszteletben tartó és ötvöző megközelítés hatékony az adaptációs és tanulási folyamatban.
 - Tiszteljük azokat a családokat, amelyek mindkét kultúra iránt fogékonyak, és szeretnének "bi-kulturálisokká" válni.
 - Segítsük azokat a családokat, amelyek egyfajta vegyes (hibrid) kultúrát szeretnének kialakítani.
 - Kerüljük az olyan helyzeteket, amelyek veszélyeztethetik a tanulók nemzeti identitását. Ha észrevesszük, hogy a diákok az esszencialista vagy a kirekesztő

nacionalizmus bármely formáját képviselik, ne kritizáljuk őket nyilvánosan. Ne feledjük, hogy háborús övezetből érkeztek, és próbáljunk meg olyan lehetőségeket találni, amelyek segítenek nekik abban, hogy később, amikor már megállapodtak és biztonságban érzik magukat, átgondolják a felfogásukat. Csak ezután jön el az ideje annak, hogy a nemzetiség és az identitás különböző koncepcióiról (politikai, sőt multikulturális nacionalizmus és multikulturális-keveredett identitások stb.) beszéljünk. De egy multikulturális tanulási környezet mindenképpen nagy hatást gyakorol majd a tanulók attitűdjeinek és nézeteinek alakulására.

Felhasznált irodalom

- Cerna, L. (2019). *Refugee education: Integration models and practices in OECD countries*. OECD Education. Working Papers, No. 203, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/a3251a00-en>.
- Drolia M, Sifaki E, Papadakis S. & Kalogiannakis M. (2020). An Overview of Mobile Learning for Refugee Students: Juxtaposing Refugee Needs with Mobile Applications' Characteristics. *Challenges*, 11(2), 31. <https://doi.org/10.3390/challe11020031>
- Fielding, A. & Anderson, J. (2008) *Working with Refugee Communities to Build Collective Resilience*. Perth W.A.: Association for Services to Torture and Trauma Survivors Occasional Paper
- Kaprielian-Churchill, I. Refugees and education in Canadian schools. *International Review of Education*, 42, 349–365 (1996). <https://doi.org/10.1007/BF00601096>
- Nakeyar, C., Esses, V. & Reid, G.J. (2017). The psychosocial needs of refugee children and youth and best practices for filling these needs: A systematic review. *Clinical Child Psychology and Psychiatry* 23(5):1359104517742188
DOI: [10.1177/1359104517742188](https://doi.org/10.1177/1359104517742188)
- Shields-Lysiak, K., L. et al. (2020). Classroom Greetings: More than a Simple Hello. *Iranian Journal of Language Teaching Research* 8 (3), 41-56
- Szente, J., Hoot, J. & Taylor, D. (2006). Responding to the Special Needs of Refugee Children: Practical Ideas for Teachers. *Early Childhood Education Journal* 34, 15–20
<https://doi.org/10.1007/s10643-006-0082-2>
- Taylor, S. & Sidhu, R. K. (2012) Supporting refugee students in schools: what constitutes inclusive education? *International Journal of Inclusive Education*, 16(1), 39-56,
DOI: [10.1080/13603110903560085](https://doi.org/10.1080/13603110903560085)

Néhány hasznos link

Refugees from Ukraine: Support of schoolchildren and teachers
factsheet-schools-ukraine-updated.pdf

<https://education.ec.europa.eu/sites/default/files/2022-05/factsheet-schools-ukraine-updated.pdf>

- Information for refugees and asylum-seekers in Hungary – [help.unhcr.org](https://www.unhcr.org/help)
- Visit our country website - [Hungary | Magyarország \(Magyar\)](https://www.unhcr.org/hungary.html)
- For legislation, case law and UNHCR policy relating to claims for international protection, visit [Refworld](https://www.refworld.org/).

<https://www.unhcr.org/hungary.html>

Tudnivalók az ukrajnai háború elől menekülők számára (Information for refugees from Ukraine... in Ukrainian and Russian)

https://eu-solidarity-ukraine.ec.europa.eu/information-people-fleeing-war-ukraine_hu

Az Ukrajnából érkezők egészségügyi ellátása (Healthcare for people coming from Ukraine in Ukrainian and Russian)

https://eu-solidarity-ukraine.ec.europa.eu/information-people-fleeing-war-ukraine/fleeing-ukraine-healthcare_hu

Az Ukrajnából menekülő gyermekek védelme (Protection of children fleeing Ukraine in Ukrainian and Russian)

https://eu-solidarity-ukraine.ec.europa.eu/information-people-fleeing-war-ukraine/fleeing-ukraine-protection-children_hu

Cordélia Alapítvány. Cordelia Foundation. (They provide mental and social support for trauma survivors)

<https://cordelia.hu/en/>

Menedék. Hungarian Association for Migrants

<https://menedek.hu/en>

Magyar Máltai Szeretetszolgálat. The Malteses

<https://www.maltai.>